

Как да запазим свободни от зараза новите посеви?

Автор(и): гл. ас. д-р Звездомир Желев, Аграрния университет в Пловдив

Дата: 29.09.2014

Жътвата е към своя край и е време стопаните да насочат внимание към предстоящата сеитба. Опазването на житните култури от болести бе трудно през изминалия сезон. В подобни ситуации ясно проличават както предимствата, така и недостатъците на технология, сортове и фунгициди, които прилагаме. Реално погледнато последиците от настоящия сезон още не са приключили, тъй като заразата по семената може да се отрази негативно върху развитието на новите посеви.

Кратък анализ на първото полугодие на 2014 г. може да е от полза за оценка на обстановката в момента. На пръв поглед най-проблематична бе жълтата листна ръжда, която ни „изненада“ с ранната си поява и бързо развитие. Много производители не бяха виждали и не познаваха добре симптомите, както и условията за развитие на патогена. Приложението на фунгицид закъсня и по тази причина невинаги резултатът бе според очакванията. Нападение от патогена се откриваше по горните етажи на посева и дори по плевите на семената.

Продължителните валежи и натрупан инфекциозен фон допринесоха за смесена инфекция по листата и с ранен листен пригор (септориоза), а след като се стопли се появи и кафява ръжда. Обстановката бе утежнена заради неподходящите за пръскане климатични условия и липса на достъп до преовлажнените полета. Нетипично късните и непрестанни валежи създадоха условия за развитие на болести с типични повреди директно по класа като напр. фузариоза, петносване по класовете (септориоза), хелминтозпориоза, снежна плесен. Дългата жътва на свой ред доведе до още по-силно развитие на фузариоза, вторични паразити и сапрофити по класовете. Описаната епидемиологична обстановка неминуемо доведе до намаляване качеството на зърното и семената за посев.

Кои са основните начини за пренос на болести по зърнено-житните култури от един сезон в друг и какви са възможностите това да не бъде допуснато?

При повечето болести обеззаразяването на семената е единственото практически възможно решение за тяхното ограничаване. Ключови фактори за постигане на висока ефективност при обеззаразяването са:

- Добре почистени и обезпрашени семена – прах и чужди тела могат да поемат до 30% от продукта за третиране. Качествена и добре калибрирана техника за обеззаразяване – добрата техника трябва да осигурява постоянна доза и равномерно покритие на семената с до 2 литра разтвор на 100 кг семена
- Правилен избор на качествен и широкоспектърен фунгицид
- Използване на сертифицирани семена от една партида

Пренос със семена, почва и растителни остатъци

Семената са основен източник за зараза, вкл. и на големи разстояния в незасегнати до момента полета. Контролът чрез засяване на сертифицирани, качествени и обеззаразени семена не е в никакъв случай лишена от смисъл фраза, която всяка година повтаряме. Това е много полезен, сравнително лесен метод, който се явява и първа стъпка в цялостната стратегия за справяне с упоритите през вегетацията болести.

При смесване на различни партии със зърно има сериозен риск от пренасяне на спори, затова е препоръчително да се ползват семена от една партида, но ако това практически е невъзможно е от особена важност да се заложи на качествен обеззаразител.

Стандартни болести, пренасяни със семена са:

- Твърда главня по пшеницата (*Tilletia foetida/carries*)
- Праховита главня по пшеницата (*Ustilago tritici*)
- Кафява праховита главня по ечемика (*Ustilago nuda*).

По специфични за условията на тази година и трудно контролирани са:

Фузариоза по класа, семена и поници (*Fusarium graminearum*, *F. culmorum* и др. гъби от р. *Fusarium*). Заболяването е много важно и е свързано с различен тип повреда от поникване до прибиране, а дори при съхранение на пшеница и ечемик (особено на по-влажно зърно). Веднага след сеитба се развива форма на кореново гниене, която може да ликвидира голяма част от пониците. На пролет това е предпоставка за по-активно заразяване с Фузариум на класа по време на цъфтеж. През 2014 година имаше изключително подходящи условия за развитие на Фузариум по класа – дъждовно време с умерени температури по време на цъфтеж. Поради факта, че цъфтежните третираня с фунгицид не са наложена практика в България можем да очакваме повишен процент на заразени с Фузариум семена за посев. Болните семена са по-леки и голяма част от тях се почистват още в комбайна, но ако партидата е за сеитба необходимо е допълнително почистване. При сортовете се отчита известна разлика в нивото на устойчивост, но генетичният метод за контрол не е водещ.

Успешната борба с фузариинно кореново гниене изисква интегриран подход, всяка една от посочените мерки е съществена и води до по-нисък риск от повреда:

- Задължително цъфтежно третиране на семепроизводствения участък с високоефикасен фунгицид
- Отвяване на заразените семената както на полето чрез комбайна, така и допълнително при заготвяне
- Съхранение на семената с оптимална влажност
- Обеззаразяване с високо ефикасен фунгицид за третиране на семена
- Избягване на предшественик царевица, пшеница и ечемик
- Избягване на минимални, безорни обработки

Снежна плесен (*Microdochium (Fusarium) nivale*) Гъбата е сред основните причинители на загиване на пониците и прореждане на посевите през есента. Най-често гъбата, подобно на фузариозите, заразява класовете, но за разлика от тях не предизвиква симптоми по семената и прави нападението през есента трудно предвидимо. Обеззаразяването на семената е много ефикасен метод, но трябва да се използват високо ефикасни, системни продукти, тъй като причинителят достига до зародиша. **Кореново и базично гниене (*Gaeumannomyces graminis*); Хелминтоспориоза (*Bipolaris sorokiniana* (п.ф. *Cochliobolus sativus*); Ран листен пригор при пшеницата (*Septoria tritici*); Петносване (септориоза) по класовете (*Stagonospora nodorum*).**

Този комплекс от болести се наблюдават основно в ситуации, когато имаме предшественик пшеница или ечемик. Заразата е натрупана в растителния остатък и се прехвърля върху младите корени и поници. Това води до различни тежки прояви на кореново гниене на хармани или по-късно белокасие и загиване на цели растения.

Когато житния предшественик не може да бъде избегнат, борбата следва да се изведе в две стъпки:

- третиране на семената с ефикасен и широкоспектърен фунгицид

- вегетационно третиране с качествен фунгицид напролет.

Мрежести петна по ечемика (*Drechslera teres*)

Основно за страната заболяване с все по-широко разпространение. По листата се наблюдават елиптично-продълговати петна с неправилна периферия и тъмно кафяв цвят, появяват се първо по долните етажи на посева. При чувствителните сортове се наблюдава цялостен пригор на листата и силно редуциране на добива. Първите зарази се осъществяват още през есента като основна роля за разпространение на заболяването имат самосевките и растителния остатък. Инфекцията в семената е от съществено значение при преноса на патогена в свободни от инфекция полета. По време на вегетацията заразата се пренася на големи разстояния и по въздушен път. При тежко нападение симптомите могат да бъдат объркани с ленточна болест, но за разлика от нея не всички брета са нападнати в еднаква степен.